

References:

1. «Sifrlyq Qazaqstan» memlekettik baǵdarlamasyn bekitu turaly Qazaqstan Respublikasy ǘkmetiniń 2017 jylǵy 12 jeltoqsandaǵy № 827 qaulysy // URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>
2. Qazaqstan Respublikasynyń 2023-2029 jylǵarǵa arnalǵan sifrlyq transformasia, aqparattyq-kommunikasia men tehnologialar salasy jáne kiberqauipsızdıktı damytu tújyrymdaması (Qazaqstan Respublikasy ǘkmetiniń 2023 jylǵy 28 nauryzdaǵy № 269 qaulysy) // URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000269>
3. «Qazaqstan Respublikasynda joǵary bilimdi jáne ǵylymdy damytudyń 2023-2029 jylǵarǵa arnalǵan tújyrymdamasyn» bekitu turaly Qazaqstan Respublikasy ǘkmetiniń 2023 jylǵy 28 nauryzdaǵy № 248 qaulysy [elektronıdyq resurs] // Qol jetkizu rejimi: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248>
4. I. Thakre N.V. Learning System Application // Gurukul International Multidisciplinary Research Journal (GIMRJ), Special Issue on Advancements and Innovations in Computer Application: Pioneering Research for the Future. - 2024. - Issue I (VIII). - Vol. XII. - P. 120. - <https://doi.org/10.69758/GIMRJ240618V12P120>
5. Madkour M., Alaskar H. Impacts of LMS Socio-Linguistic and Psychometric Factors on Students' English and Translation Proficiency and Communicative Competence: A Paradigm Shift During COVID-19 Pandemic // Journal of Language Teaching and Research. - 2024. - DOI: <https://doi.org/10.17507/jltr.1505.14>
6. Suraiman A., Manurung K., Mukrim M., Apridayani A., Agussatriana A. Effective or Impractical? Discussing Students' Perceptions toward Learning Management Systems in English Language Learning // International Journal of Language Education. - 2023. - Vol. 7, Issue 2. - DOI: <https://doi.org/10.26858/ijole.v7i2.43495>
7. Chairunnisa' M., Aziz A.S. Implementasi Learning Management System (LMS) Berbasis Web Menggunakan Moodle // Education Achievement: Journal of Science and Research. - 2024. - Vol. 5, No. 3. - P. [ukazát stranısy, esli izvestny]. - DOI: <https://doi.org/10.51178/jsr.v5i3.2059>
8. Samoilenko N.B. Integrasiya LMS Moodle v obrazovatelnyy proces, napravlenyy na formirovaniye navykov prepodavaniya ESL v globalizirovannom mire: vozmozhnosti i perspektivy // Vestnik Īujno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya «Obrazovanie. Pedagogicheskie nauki». - 2023. - T. 15, № 1. - S. 49-58. - DOI: <http://dx.doi.org/10.14529/ped230105>
9. Niazova G.J., Duisenova G.A., Īmanbekov B.A. Osobenosti ispol'zovaniya LMS Moodle dlja distansionnogo obucheniya // Molodoi ucheniy. - 2014. - № 3(62). - S. 991-994. - <https://moluch.ru/archive/62/9365/>
10. Furqon M., Sinaga P., Liliyasi L., Riza L.S. The Impact of Learning Management System (LMS) Usage on Students // TEM Journal. - 2023. - Vol. 12, No. 2. - P. 1082-1089. - DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM122-54>
11. British Council. Future English Online Teacher Community Programme. - 2024. - https://kazakhstan.britishcouncil.org/sites/default/files/online_teacher_community_programme_and_timelines_2023-24_updated.pdf

FTAXP 14.81.21

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.88.4.013>

Г.Нурханова,¹ М.Книсарина,^{2*} Г.Лекерова¹

¹М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университет, Шымкент қ., Қазақстан

²Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медицина университет,
Ақтөбе қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ ПСИХОЛОГТАРДЫҢ КРЕАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ПРОЦЕСІНДЕ ИНТЕГРАТИВТІ АРТ-ТЕРАПИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа

Мақалада психолог-студенттерінің креативті құзыреттілігін қалыптастыру процесінде интегративті арт-терапияны қолданудың әдіснамалық негіздері қарастырылады. Отандық және шетелдік зерттеулерге теориялық талдау жүргізу арқылы «креативті құзыреттілік» ұғымының мәні нақтыланып, оның құрылымы когнитивті, эмоциялық-құндылық және іс-әрекеттік компоненттер арқылы анықталды. Құм терапия, изотерапия, сазбен жұмыс және кинотерапия сияқты арт-терапиялық әдістердің болашақ психологтардың шығармашылық әлеуетін дамытудағы ролі дәлелденді. Интегративті арт-терапия негізінде креативті құзыреттілікті қалыптастырудың мақсаты, мазмұндық-процессуалды, ұйымдастырушылық-технологиялық және бағалау блоктардан тұратын моделі ұсынылды. «Интегративті арт-терапия» атты арнайы курс әзірленіп, студенттердің кәсіби маңызды қасиеттерін қалыптастыруға бағытталды. Зерттеу қорытындысы бойынша интегративті арт-терапия студенттердің креативтілігін, кәсіби икемділігін және өзіндік рефлексиясын дамытуға ықпал ететіні анықталды. Мақала әдіснамалық сипатқа ие болып, ұғымдық аппаратты нақтылауға, модельді жасауға және студент-психологтарды даярлауда интегративті арт-терапияны қолданудың психологиялық-педагогикалық шарттарын негіздеуге бағытталған. Мақалада ұсынылған модель пилоттық зерттеу барысында апробацияланды.

Түйін сөздер: креативті құзыреттілік, болашақ психологтар, арт-терапия әдістері, психологиялық-педагогикалық шарттар, интегративті тәсіл.

Нурханова Г.,¹ Книсарина М.,^{2*} Лекерова Г.¹

¹Южно-Казахстанский Университет имени М. Ауезова, г.Шымкент, Казахстан

²Западно-Казахстанский медицинский университет имени Марата Оспанова,
г.Актобе, Казахстан

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕГРАТИВНОЙ АРТ-ТЕРАПИИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ

Аннотация

В статье рассматриваются методологические основы применения интегративной арт-терапии в процессе формирования креативной компетентности студентов-психологов. Теоретический анализ отечественных и зарубежных исследований позволил уточнить сущность понятия «креативная компетентность» и определить её структуру, включающую когнитивный, эмоционально-ценностный и деятельностный компоненты. Обоснована роль арт-терапевтических методов (песочной терапии, изотерапии, лепки из глины, кинотерапии) в развитии творческого потенциала будущих психологов. Представлена модель формирования креативной компетентности на основе интегративного применения арт-терапии, включающая целевой, содержательно-процессуальный, организационно-технологический и оценочные блоки. Разработан и внедрён спецкурс «Интегративная арт-терапия», направленный на формирование профессионально значимых качеств студентов. Сделан вывод о том, что интегративная арт-терапия способствует развитию креативности, профессиональной гибкости и саморефлексии студентов-психологов, что отвечает современным требованиям высшего образования. Статья носит методологический характер и направлена на уточнение понятийного аппарата, разработку модели и обоснование психолого-педагогических условий применения интегративной арт-терапии в подготовке студентов-психологов. Проведена апробация модели в ходе пилотного исследования.

Ключевые слова: креативная компетентность, будущие психологи, методы арт-терапии, психолого-педагогические условия, интегративный подход.

Nurkhanova G.,¹ Knissarina M.,^{2*} Lekerova G.¹

¹M.Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan

²West Kazakhstan Marat Ospanov Medical University, Aktobe, Kazakhstan

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE USE OF INTEGRATIVE ART THERAPY IN THE PROCESS OF FORMATION OF CREATIVE COMPETENCE AMONG FUTURE PSYCHOLOGISTS

Abstract

The article examines the methodological foundations of applying integrative art therapy in the process of developing creative competence among psychology students. A theoretical analysis of national and international studies made it possible to clarify the essence of the concept of "creative competence" and define its structure, which includes cognitive, emotional-value, and activity components. The role of art-therapeutic methods (sand therapy, art therapy, clay modeling, cinema therapy) in fostering students' creative potential is substantiated. A model of creative competence formation through integrative art therapy is presented, which includes targeted, substantive, procedural, organizational, technological and evaluative blocks. A special course "Integrative Art Therapy" was developed and implemented to promote the formation of professionally significant qualities of students. It is concluded that integrative art therapy contributes to the development of creativity, professional flexibility, and self-reflection of psychology students, meeting the modern requirements of higher education. The article is methodological in nature, aimed at clarifying the conceptual framework, developing the model, and substantiating the psychological and pedagogical conditions for the application of integrative art therapy in the training of psychology students. The model was piloted with psychology students and demonstrated its effectiveness.

Keywords: creative competence, future psychologists, art therapy methods, psychological and pedagogical conditions, integrative approach.

Кіріспе. Қазіргі заманғы жоғары білім психология саласындағы мамандарды даярлауға жаңа талаптар қояды, оларды тек кәсіби білімді игеруге ғана емес, сонымен қатар инновациялық

қызметке дайындықты, кәсіби міндеттерді икемді шешуді және жаңа психотехнологияларды құруды қамтамасыз ететін креативті құзыреттілікті дамытуға бағыттайды. Осыған байланысты психолог-студенттерінің креативті құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін әдіснамалық негізделген психологиялық-педагогикалық шарттарды іздеу ерекше өзекті болып табылады.

Бұл мәселе қазақстандық зерттеушілер еңбектерінде кеңінен талқыланып, студенттердің креативтілік қабілеттерін арттырудың психологиялық-педагогикалық шарттары көрсетілген [1].

Бүгінгі таңда ғылымда креативтіліктің теориялық және эмпирикалық зерттеулерінің жеткілікті үлкен базасы жинақталған. Алайда, креативтілікті ғылыми түсінудің екіұштылығы оның әмбебап және нақты көрсеткіштерін зерттеуге мүмкіндік бермейді, оларды анықтау креативтілік деңгейі жоғары адамдарды даярлау мен іріктеу кезінде ескерілуі мүмкін. Шетелдік және отандық ғалымдар креативті құзыреттілікті тұлғаның интегративті сапасы ретінде қарастырады, ол білім, дағды және шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін қамтиды [3].

Зерттеулер көрсеткендей, креативтілік студенттердің кәсіби дайындық сапасын анықтайтын маңызды факторлардың бірі болып табылады және ол оқыту процесінде арнайы ұйымдас-тырылған жағдайларды талап етеді [2].

Креативті құзыреттілік түсінігі құзыреттілікке негізделген білім беру парадигмасының шеңберінде қарастырылады, мұнда тұлғаның кәсіби және жеке дамуы негізгі назарға алынады [4].

Сонымен қатар, гуманистік психология өкілдерінің еңбектері оқу-тәрбие процесінде сенім мен психологиялық қауіпсіздік атмосферасын қамтамасыз ету студенттердің шығармашылық әлеуетін ашуға ықпал ететінін көрсетеді [5].

Ғылыми әдебиеттерде креативті құзыреттілік мотивациялық, когнитивті, операциялық және рефлексивті компоненттерді қамтитын интегративті білім ретінде қарастырылады [16], [17]. Сонымен қатар, қазақстандық педагогикалық практикада білім беру процесінде болашақ психологтардың креативтілігін жүйелі түрде қалыптастыруға мүмкіндік беретін әдіснамалық негіздер жеткіліксіз әзірленген. Бұл инновациялық психотехнологияларды енгізу қажеттілігі мен оларды жүзеге асыру үшін жеткілікті теориялық және әдіснамалық базаның болмауы арасында қайшылық тудырады.

Бұл қарама-қайшылықты жеңудің перспективалық бағыттарының бірі-интегративті арт-терапия әдістерін қолдану (құм терапиясы, саз терапиясы, кинотерапия, изотерапия), бұл студенттің танымдық, эмоционалдық және жеке аумағына тұтас әсер етуді қамтамасыз етеді, креативтілік өзін-өзі көрсетуді және кәсіби қалыптасуды белсендіреді. Алайда, арт-терапевтік тәжірибелерді нақты анықталған психологиялық-педагогикалық шарттарсыз және тиісті әдістемелік модельсіз тиімді қолдану мүмкін емес.

Бұл мақаланың мақсаты-отандық жоғары білім беру жағдайында болашақ психологтардың креативтілік құзыреттілігін қалыптастыру процесінде интегративті арт-терапияны қолданудың психологиялық-педагогикалық шарттарына әдіснамалық талдау жасау.

Зерттеудің әдіснамалық негізін креативтілікті тұлғаның интегративті сапасы ретінде қарастыруға мүмкіндік беретін: құзыреттілік, жүйелік, мәдени және іс-әрекеттік тәсілдер құрайды; арт-терапия саласындағы отандық және шетелдік зерттеушілердің еңбектері [12], [16]; психологиялық-педагогикалық бейіндегі мамандарды даярлауды реттейтін Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттары.

Негізгі ережелер. Болашақ психологтарды даярлаудың заманауи жүйесі тұлғаның интегративті сапасы ретінде қарастырылатын және когнитивті, эмоционалды-құндылық және іс-әрекеттік компоненттерін қамтитын креативті құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізі білім беру процесіне арт-терапевтік әдістерді енгізу қажеттілігін негіздеуге мүмкіндік беретін құзыреттілік, іс-әрекеттік, мәдени-тарихи және интегративті тәсілдер болды. Жұмыс барысында құм терапиясын, изотерапияны, сазды мүсіндеуді және кинотерапияны қолдану студенттердің қиялын, сыни және ассоциативті ойлауын, эмоционалды аумағын және сенсомоторлық дағдыларын дамытуға ықпал ететіндігі көрсетілген. Алынған мәліметтер негізінде мақсатты, мазмұнды-процессуалдық, ұйымдас-

тырушылық-технологиялық және бағалау блоктарын қамтитын креативті құзыреттілікті қалыптастыру моделі жасалды және сыналды. Пилоттық зерттеудің нәтижелері ұсынылған тәсілдің тиімділігін растады: эксперименттік топта креативті құзыреттілік деңгейі жоғары студенттердің үлесі 20% - дан 46% - ға дейін өсті, ал бақылау тобында айтарлықтай өзгерістер байқалмады. Зерттеудің практикалық маңыздылығы педагог-психологтарды даярлаудың білім беру бағдарламаларында қолдануға болатын және креативтілікті, кәсіби икемділікті және өзін-өзі рефлексияны дамытуға ықпал ететін "Интегративті арт-терапия" арнайы курсы енгізу болып табылады.

Материалдар мен әдістер. Қазіргі білім беру жағдайында психолог студенттердің креативтілік құзыреттілігін дамыту кәсіби дайындықтың негізгі міндеттерінің бірі ретінде қарастырылады. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде креативті құзыреттілік жеке тұлғаның интегративті сапасы ретінде түсіндіріледі, оның ішінде қызметтің жаңа өнімін жасау қабілеті, ойлаудың икемділігі, қиял, сонымен қатар кәсіби тәжірибеде инновациялық шешімдерді қолдануға дайын болу [19], [20]; [21]. Соңғы онжылдықтарда зерттеушілер арт-терапевтік технологияның креативтілік пен эмоционалды өзін-өзі реттеуді дамыту құралы ретіндегі ерекше рөлін атап өтті [7], [16].

Арт-терапия бастапқыда клиникалық психология мен психотерапияның бағыты ретінде пайда болды, бірақ біртіндеп оның әдіснамалық базасы кеңейіп, педагогика мен білім беру психологиясы саласына енді. Болашақ педагогтар мен психологтарды дайындауда арт-терапияны қолданудың әдіснамалық негіздері креативтілік көрініс арқылы тұлғаның дамуына баса назар аударатын білім берудің гуманистік парадигмасымен байланысты [5].

Креативтілік психологиясы тұрғысынан арт-терапия студенттердің өзін-өзі тану, тұлғааралық қарым-қатынас және өзін-өзі көрсету тәжірибесін қалыптастыра отырып, оқу процесінің когнитивті, эмоционалды және мінез-құлық компоненттерін біріктіруге мүмкіндік береді. Болашақ психологтарды даярлау контекстінде бұл өте маңызды, өйткені олардың кәсіби қызметі эмпатияның, креативтіліктің және коммуникативті икемділіктің жоғары деңгейін болжайды [22].

Шығармашылық пен креативтілікті зерттеуді шетел ғалымдары Дж.Гилфорд, П. Торренс, Д.Б. Богоявленская, Я.А. Пономарева, Н.Ф. Вишнякова, К.А. Торшина, Е.Е. Туник, Е.П. Ильин және т.б. айналысты. Отандық зерттеушілердің қатарында Б.А.Оспанова, В.В.Шахгулари, А.К.Избасканова, Н.А.Михайлова, Р.Ш.Сыдықова, Б.А.Жетпісбаева, Ш.Т.Таубаева, А.К.Мыңбаева, А.А.Булатбаева, К.М.Нағымжанова және т.б. басқалар айналысады. Төменде креативтілік ұғымына анықтама берген бірнеше авторларды көрсеттік (кесте 1)

Кесте 1. Креативтілік ұғымдары

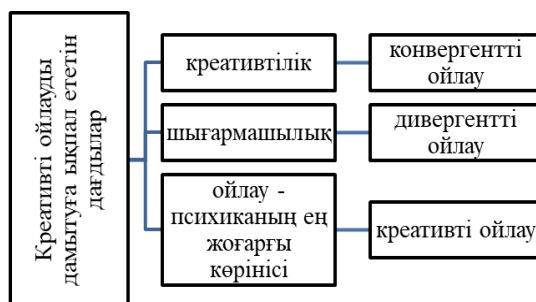
Қарастырған авторлар	Креативтіліктің аспектісі	Сипаттама
Б.А.Оспанова	Интегративтік	Креативтілік -бұл интегративті көпжақты құбылыс, ол кез-келген қызметті типтік емес жағдайды түсіну және түсіну дәрежесіне, мотивтердің қайнар көздері мен тұрақтылық деңгейіне, өз потенциалдарын қосу және іске асыру тәсілдеріне байланысты оны жүзеге асырудың жеке стилін қамтамасыз етеді
Р.Ш.Сыдықова	Жеке тұлға дамуы	Креативтілік – бұл интеллектуалды даралықтың, бастамашылықтың, когнитивті мотивацияның, өзін-өзі көрсетудегі шығармашылық әлеуеттің және адекватты тұлғаның өзін-өзі дамытуының жоғары деңгейін ынталандыратын интегративті жеке қасиет, ол ерекше шығармашылық қызметке дайындықта көрінеді
П.Торренс	Эмоциялық және тәжірибелік	Креативтілік дегеніміз-тереңірек қазу, жақсырақ қарау, қателерді түзету, мысықпен сөйлесу, тереңдікке сүңгу, қабырғалардан өту, күн сәулесін жағу, құмда зәулім салу, болашақты қарсы алу
В.Н. Дружинин	Жалпы тұлғалық	Креативтілік - шығармашылықтың жалпы қабілеті, жеке тұлғаны тұтастай сипаттайды, әр түрлі қызмет салаларында көрінеді
R.M.Simpson	Интеллектуалды және танымдық	Креативтілік -ойлау процесінде идеяларды ұстанудың жалпы қабылданған, әдеттегі тәртібін бұзу мүмкіндігі

Э.Фромм	Танымдық	Креативтілік -бұл таңдану және үйрену қабілеті, стандартты емес жағдайларда шешім таба білу, бұл жаңа нәрселерді ашуға бағытталған және өз тәжірибесін терең түсіну қабілеті
Н.Ф.Вишнякова	Интеллектуалды	Креативтілік - мәселелерді дербес тұжырымдауға, көптеген түпнұсқа идеяларды тудыруға және оларды дәстүрлі емес шешуге көмектесетін жеке тұлғаның интеллектуалдық және жеке қабілеттерінің жиынтығы
Дж.Рензулли	Тұлғааралық	Креативтілік -өнімді алудың, мәселені шешуге қол жеткізудің, мәселеге әртүрлі көзқарастардан жаңа көзқарастардың өзіндік тәсілдерінде көрінетін жеке мінез-құлық ерекшеліктері
С.А.Медник	Практикалық	Креативтілік - элементтерді жаңа комбинацияларда қайта құру, олардың пайдалы және тиімді болуын қамтамасыз ету.
Баррон и Харрингтон	Адаптивтік	Креативтілік - бұл жаңа тәсілдер мен жаңа өнімдердің қажеттілігіне бейімделу қабілеті. Бұл қабілет болмыстағы жаңа нәрселерді де білуге мүмкіндік береді, дегенмен процестің өзі саналы да, бейсаналық та болуы мүмкін

Төменде креативтіліктің түрлері мен креативті ойлауды дамытуға ықпал ететін дағдылар сызба түрінде көрсетілген (сурет 1,2).

Сурет 1. Креативтіліктің түрлері

Сурет 2. Креативті ойлауды дамытуға ықпал ететін дағдылар

Арт-терапия қазіргі психологиялық ғылымда тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамытуға және эмоционалды күйін реттеуге мүмкіндік беретін тиімді әдіс ретінде қарастырылады. Оның теориялық және практикалық негіздері заманауи еңбектерде жан-жақты сипатталған [6]; [7]; [8].

Интегративті арт-терапияның дамуы әртүрлі бағыттарды біріктіру арқылы жүзеге асады, бұл мәселе Козлов пен Перминаның (2022) [9] еңбектерінде, сондай-ақ Козлов пен Новиковтың (2012) [10] зерттеулерінде негізделген.

Арт-терапияның халықаралық тәжірибесі де ерекше мәнге ие. Мысалы, Malchiodi С (2007) [11] арт-терапияны психикалық саулықты нығайтудың әмбебап құралы ретінде сипаттайды; Rubin J.A (1984) [12] балалар арт-терапиясының әдістемелік негіздерін ұсынды. Құм терапиясы әдісін негіздеген D. Kalff (2003) [13] оны бейсаналық процестермен жұмыс жасаудың тиімді жолы ретінде көрсетті.

Сондай-ақ, символикалық бейнелер мен архетиптердің психотерапиялық рөлі К.Юнгтің (1991) [14] аналитикалық психологиясында терең талданған, бұл арт-терапиялық тәжірибенің теориялық базасын толықтырады.

Жалпы арт-терапияның келесі түрлерін: құм терапиясы, сазбалшық терапиясы, кино терапиясы, бейнелеу терапиясын креативтілікті дамыту құралы ретінде қарастырамыз. Д.Калфф әзірлеген құм терапиясы (sandplay терапиясы) К.Юнгтің аналитикалық психологиясының идеяларына негізделген. Білім беру контекстінде құм терапиясын қолдану психология студенттеріне бейнелерді ойын түрінде құруға, өмірлік жағдайларды модельдеуге, символдық мағыналарды білдіруге мүмкіндік береді. Зерттеушілердің пікірінше, құммен жұмыс қиялды ойлауды дамытады, қиялды ынталандырады және эмоционалды шиеленісті жеңілдетуге көмектеседі [13].

Студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру үшін бұл әдіс еркін өзін-өзі көрсетуге және кеңістіктік бейнелермен тәжірибе жасауға мүмкіндік беретіндігімен құнды. Бұл дивергентті ойлауды дамытуға жағдай жасайды-мәселені шешудің бірнеше нұсқасын табу мүмкіндігі [21].

Изотерапия (сурет терапиясы)-арт-терапияның кең таралған әдістерінің бірі. Ол студенттерге сурет салу арқылы ішкі күйлерді зерттеуге мүмкіндік беретін проективті өрнек теориясына сүйенеді.

Оқу жағдайында изотерапия креативті дамуды ынталандырады:

- ассоциативті ойлау спектрін кеңейту;
- бейнелі қабылдауды қалыптастыру;
- эмоционалды тәжірибені көркем образдарға біріктіру [7].

Сонымен қатар, изотерапия топтық жұмыстың тиімді құралы болып табылады, өйткені ол студенттерге символдық бейнелермен алмасуға және рефлексия дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Балшықтан мүсіндеу изотерапия элементтері мен денеге бағытталған тәсілді біріктіретін арт-терапевтік тәжірибеге жатады. Балшықпен өзара әрекеттесу процесінде сенсоримоторлық тәжірибе белсендіріледі, ішкі күйді білдірудің жаңа әдістері қалыптасады. Пластикалық материалдармен жұмыс тактильді сезімталдық пен үйлестіруді арттыру арқылы, сондай-ақ әрекет процесінде бейнелерді өзгерту мүмкіндігі арқылы креативтіліктің дамуына ықпал етеді.

Болашақ педагог-психологтар үшін бұл әдіс кәсіби бағдарланған мәнге ие: бұл психотерапиялық және консультациялық практикада дене байланысының маңыздылығын түсінуге мүмкіндік береді.

Кинотерапия әдіс ретінде талдау, талқылау және рефлексия үшін көркем және деректі фильмдерді қолдануға негізделген. Қазіргі зерттеушілердің пікірінше, фильмдерді көру және талдау сыни ойлауды дамытады, мәдени контексті кеңейтеді және креативті шешімдерді қалыптастыруға ықпал етеді [7].

Білім беру ортасында кинотерапия студенттердің түсіндіру, символдық бейнелерді талдау және сыни рефлексия дағдыларын қалыптастыру үшін қолданылады. Топтық жұмыста фильмдерді талқылау ассоциативті байланыстар құру, креативті құзыреттілікке тікелей байланысты жаңа мағыналарды табу қабілетін дамытады.

Салыстырмалы талдау арт-терапияның әртүрлі әдістері бірін-бірі толықтыратын функцияларды орындайтынын көрсетті: құм терапиясы бейнелі және кеңістіктік ойлауды дамытады; изотерапия эмоционалды-символдық аумақты қалыптастырады; саздан мүсіндеу сенсомоторлы және дене ресурстарын белсендіреді; кинотерапия сыни рефлексияны ынталандырады. Оларды

кешенді пайдалану студенттерде кәсіби қызметке қажетті Креативті дағдылардың тұтас жүйесін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, әдістемелік талдау болашақ психологтарды дайындауда арт-терапияны қолдану қазіргі ғылыми тенденцияларға сәйкес келетінін және кәсіби дайындықтың маңызды құрамдас бөлігі ретінде креативті құзыреттіліктің дамуына ықпал ететіндігін растайды (кесте 2).

Кесте 2. Интегративті арт-терапия әдістері және олардың психолог-студенттерінің креативті құзыреттілігін дамытудағы маңызы

Арт-терапия әдісі	Негізгі әсер ету механизмдері	Креативті құзыреттілікті дамытуға қосқан үлесі	авторлар / дереккөздер
Вачков (2014)			
Кұм терапиясы (sandplay)	Символдық модельдеу, бейнелермен жұмыс, эмоционалды шиеленісті азайту	Бейнелі және кеңістіктік ойлауды, дивергентті ойлауды дамыту	D. Kalf (2003);
Изотерапия (сурет салу, кескіндеме)	Проективті өрнек, рәміздермен жұмыс, эмоционалды разряд	Ассоциативті ойлауды кеңейту, қиялды дамыту, рефлексиясы	Лебедева Л.Д (2016);
Балшықпен жұмыс	Сенсомоторлық даму, денеге бағытталған тәжірибе, кескіндерді өзгерту	Тактильді сезімталдықты дамыту, идеяларды өзгерту қабілеті, Лушиннің эмоционалды икемділігі	Копытин А.И (2023)
Кинотерапия	Символдық бейнелерді қабылдау және талқылау, топтық рефлексия	Сыни ойлауды, ассоциативті байланыстарды, мәдени контексті дамыту	Лебедева Л.Д (2016);

Интегративті арт-терапия әдістерін қолдана отырып, психолог студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру моделін құру құрылымның, мазмұнның және оны жүзеге асыру тетіктерінің әдіснамалық негіздемесін қамтиды. Психологиялық-педагогикалық ғылымда модель зерттелетін процестің жеңілдетілген, бірақ жүйелі көрінісін білдіреді, бұл оның негізгі компоненттерін бөліп көрсетуге және олардың арасында байланыс орнатуға мүмкіндік береді [17]; [18].

Ұсынылып отырған модель әртүрлі психологиялық және педагогикалық тұғырларға сүйенеді. Біріншіден, мәдени-тарихи тұғыр Л.С.Выготскийдің (2005) [15] еңбектерінде негізделген, онда тұлғаның дамуы мәдени іс-әрекет түрлерін меңгеру арқылы жүзеге асатыны көрсетілген.

Іс-әрекеттік тұғыр А.Н.Леонтьевтің (1977) [16] психологиялық концепциясына сәйкес, студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру олардың белсенді танымдық іс-әрекеттеріне тікелей байланысты.

Модель құрылымында педагогикалық технология қағидаттары ескерілген [17], бұл мақсаттарды нақтылауға, мазмұнды жүйелеуге және нәтижелерді өлшеуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге, оқу процесінде қолданылатын арт-терапиялық және шығармашылық әдістер И.Я.Лернердің (2002) [18] әдістер жіктемесімен үндеседі.

Креативтіліктің психологиялық негіздері шетелдік зерттеулерде жан-жақты талданған. Дж. Гилфорд (1967) [19] шығармашылық ойлаудың құрылымын сипаттаса, Э.П.Торранс (2000) [20] креативтілікті диагностикалаудың әдістерін әзірлеген. Бұл бағытта Е.Е.Туник (2003) [21] еңбектерінде де студенттердің креативті әлеуетін бағалау құралдары ұсынылған.

Сонымен қатар, В.П.Зинченконың (2006) [22] еңбектерінде қарастырылған психиканың мәдени-тарихи даму идеялары модельдің теориялық негізін толықтырады.

Модельді әзірлеудің әдіснамалық негізі келесі тәсілдерге негізделген:

Құзыреттілік тәсіл - креативті құзыреттілік когнитивті, эмоционалды-құндылық және іс-әрекеттік компоненттерін қамтитын интегративті білім ретінде қарастырылады [4].

Іс-әрекеттік тәсілі - арт-терапевтік практика арқылы құзыреттілікті қалыптастыру процесінде студенттің белсенді позициясына баса назар аудару [16].

Интегративті тәсіл-арт-терапияның әртүрлі әдістерін (құм, изотерапия, сазбалшық, кино-терапия) креативті дағдыларды дамытуға ықпал ететін біртұтас жүйеге біріктіру [11].

Модель құрылымы келесі өзара байланысты блоктарды қамтиды:

1. Мақсатты блок-психология студенттерінің креативті құзыреттілігін қалыптастыру мақсатын анықтау.

- жаңасын жасау қабілетін дамыту;
- икемді және сыни ойлауды қалыптастыру;
- эмоционалды экспрессивтілік пен рефлексияны дамыту.

2. Мазмұндық-процессуалдық блок-білім беру процесіне арт-терапевтік әдістерді енгізу:

- құм терапиясы-бейнелі ойлауды дамыту;
- изотерапия-эмоционалды-символдық саланы ашу;
- балшықтан мүсіндеу – сенсоримоторлы және дене тәжірибесін дамыту;
- кинотерапия-сыни рефлексия мен ассоциативті ойлауды қалыптастыру.

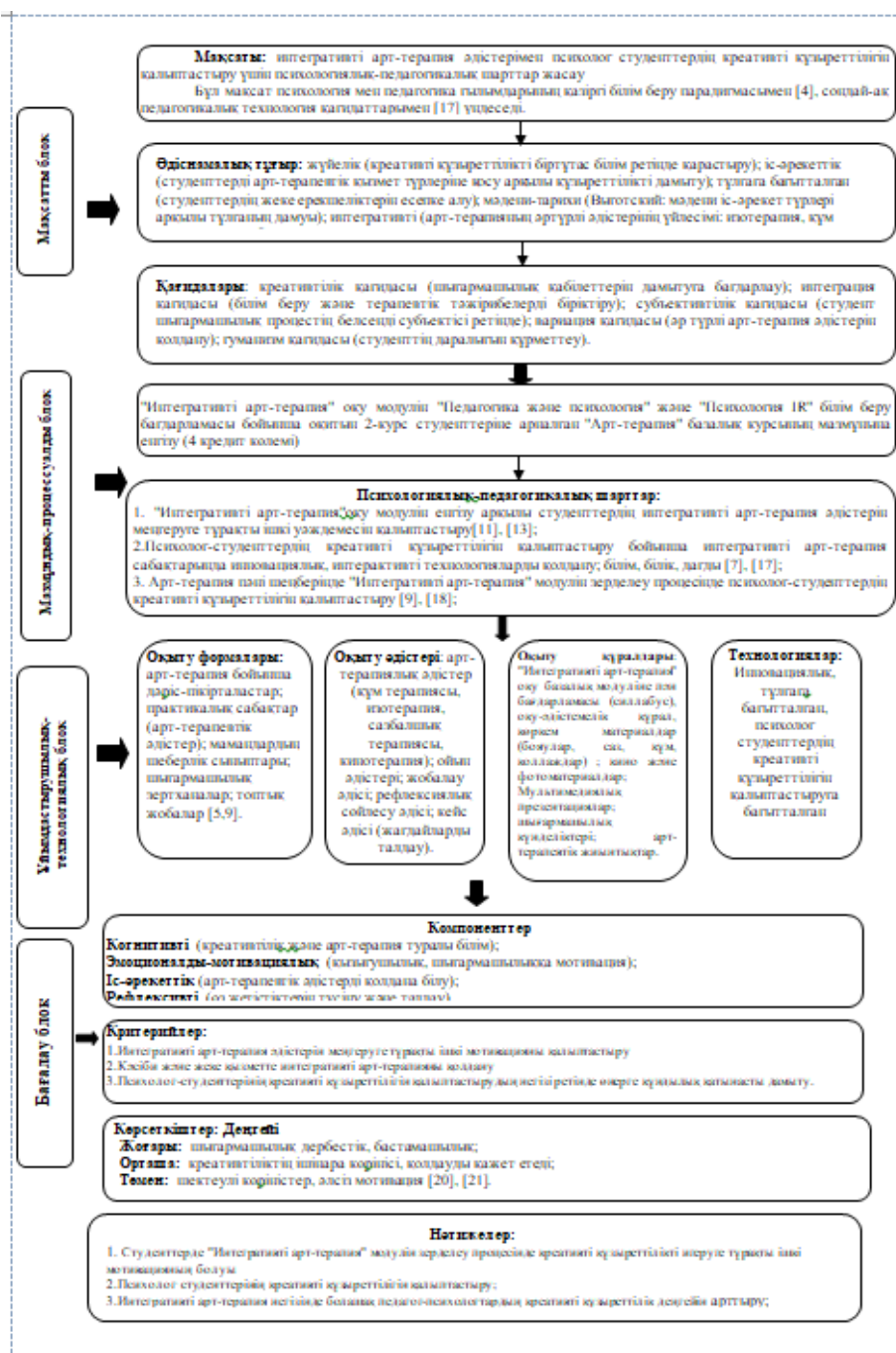
3. Ұйымдастырушылық-технологиялық блок-білім беру өзара іс-қимылын ұйымдастыру:

- жеке және топтық жұмыс;
- арт-терапиялық жаттығулар;
- рефлексивті талқылау және түсіндіру.

4. Бағалау блок-күтілетін нәтижелер:

- дивергентті ойлауды дамыту;
- символдық білдіру қабілеті;
- инновациялық қызметке дайындық;
- кәсіби креативті құзыреттілік деңгейін арттыру.

Интегративті арт-терапия әдісімен психолог студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру моделі өзара байланысты төрт блокты қамтиды (сурет 3):

Сурет 3. Интегративті арт-терапия әдістерімен психолог студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру моделі

Осылайша, интегративті арт-терапияны қолданудың ұсынылған моделі болашақ психологтардың креативті құзыреттілігін жүйелі түрде қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Ол психологиялық-педагогикалық принциптерді, арт-терапия әдістерін және мамандарды құзыретті даярлауға қойылатын заманауи талаптарды біріктіреді.

"Интегративті арт-терапия" арнайы курсы әзірлеу және енгізу болашақ психологтардың креативті құзыреттілігін қалыптастырудың әдіснамалық жағдайларын қамтамасыз етудегі маңызды қадам болып табылады. Арнайы курс студенттердің білім беру және консультациялық қызметте арт-терапевтік технологияларды қолдану саласындағы теориялық білімі мен практикалық дағдыларын кеңейтуге бағытталған.

Арнайы курсының әдіснамалық негіздері келесі принциптерге негізделген:

Интегративтілік принципі-арт-терапияның әртүрлі әдістерін (изотерапия, құм терапиясы, саздан мүсіндеу, кинотерапия) бірыңғай оқыту жүйесіне біріктіру;

Іс-әрекеттік пен субъективтілік принципі-студенттерді кейіннен рефлексиямен практикалық қызметке қосу;

Ғылым принципі-креативтілік психологиясы, арт-терапия және педагогика саласындағы заманауи зерттеулерге сүйену [7]; [11].;

Кәсіби бағыттылық принципі-арнайы курстың мазмұнын психолог-студенттерінің болашақ кәсіби қызметімен байланыстыру.

ЖЖОКБҰ-дағы психолог-студенттерге арналған "Интегративті арт-терапия" арнайы курсының мақсаты мен міндеттерін анықтадық.

Арнайы курстың мақсаты: интегративті арт-терапия әдістерін жүйелі қолдану арқылы психолог студенттердің креативті құзыреттілігін қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

1. Креативтіліктің когнитивті компоненттерін дамыту (ойлаудың икемділігі, идеялардың өзіндік ерекшелігі, сыни тұрғыдан ойлау).

2. Эмоционалды-рефлексиялық дағдыларды қалыптастыру (интроспекция, эмоцияны басқару, эмпатия).

3. Топтық және жеке арт-терапиялық практика арқылы коммуникативтік және әлеуметтік-психологиялық дағдыларды дамыту.

4. Әрі қарай кәсіби қолдану үшін интегративті арт-терапия әдістерін меңгеру.

Курстың құрылымы: Курс 60 академиялық сағатқа (4 кредит) арналған және үш блокты қамтиды:

1. Теориялық блок (15 сағат)

- Арт-терапия негіздері және оның психологиялық-педагогикалық функциялары;

- Креативтілікті дамытудың теориялық тәсілдері;

- Креативтіліктің жеке және топтық көріністерімен жұмыс істеудің психологиялық негіздері.

2. Практикалық блок (30 сағат)

- Изотерапия: бейнелеу жаттығулары, көркем образдар жасау;

- Құм және сазбалшық терапиясы: эмоционалды аумақты ашу үшін құммен және сазбалшықпен жұмыс;

- Кинотерапия: көріністерді талдау, өзіңіздің қысқа бейнелеріңізді жасау, кәсіби жағдайларды талқылау.

3. Бақылау блогы (15 сағат)

- Креативті жобалардың қорытынды презентациясы;

- Әріптестердің өзін-өзі бағалауы және өзара бағалауы;

- Креативті құзыреттілік деңгейін қайта диагностикалау [20], [21];

- Жеке прогресс пен кәсіби дайындықты талқылау.

Әдістемелік ерекшеліктері:

- Сабақтар студенттерді неғұрлым күрделі және кешенді арт-терапевтік тапсырмаларға біртіндеп тарта отырып, "қарапайымнан күрделіге" негізделген.

- Жеке және топтық тәсіл қолданылады: әр студенттің жеке креативті қабілеттерін дамытуға және бір уақытта командада жұмыс істеуге мүмкіндігі бар.

- Интерактивті жұмыс түрлері, соның ішінде кейс-әдістер, жобалау қызметі, шығармашылық зертханалар және шағын тренингтер қолданылады.

- Рефлексиялық тәжірибеге ерекше назар аударылады: шығармашылық күнделіктер жүргізу, нәтижелерді талқылау, өзін-өзі бағалау және кері байланыс (кесте 3).

-

Кесте 3. Шамамен апталық құрылым

Апта	Сабақтың тақырыбы	Әдістері мен техникалары	Сабақтың мақсаты
1	Интегративті арт-терапияға кіріспе	Дәріс, талқылау	Курспен танысу, психологиялық-педагогикалық негіздері
2	Креативті ойлаудың негіздері	Тренинг, жаттығу	Когнитивті креативтілікті дамыту
3	Изотерапия	Семинар	Көрнекі қиял мен өзін-өзі көрсетуді дамыту
4	Кұм және сазбалшық терапиясы	Семинар	Эмоционалды рефлексия, өзін-өзі тану
5	Кинотерапия	Бейнелерді талдау және жасау	Сыни тұрғыдан ойлау, тәжірибені біріктіру
6	Қорытынды жобалар	Презентациялар, талқылау	Жеке прогресті және креативті құзыреттіліктің дамуын бағалау

Арнайы курсты игерудің күтілетін нәтижелері

- арт-терапияның әдіснамалық негізі туралы қалыптасқан түсінік;
- арт-терапиялық әдістерді қолданудың дамыған дағдылары;
- қалыптасқан креативті құзыреттілік (ойлаудың икемділігі, дивергенттілік, символдық білдіру қабілеті);
- білім беру және консультациялық қызметке арт-терапиялық практиканы енгізуге дайындық.

Зерттеу Шымкент қ 2024-2025 оқу жылында М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің және Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Педагогикалық университетінің базасында жүргізілді. Экспериментке 6В01110-"Педагогика және психология", 6В01101 – «Психология (IP)», 6В01101-"Педагогика және психология" білім беру бағдарламасының 1-3 курсының 30 студенті қатысты (эксперименттік топта 15, бақылау тобында 15).

Эксперимент барысында келесі диагностика әдістері жүргізілді: Креативтілік тесті Е.Е.Туник [21]; "Шығармашылық белсенділікті ынталандыру" сауалнамасы (Л.Лебедеваның модификациясы [7]); учаскеге практикалық сабақтарда қатысуын бақылау. Эксперимент кезеңдері: 1.Анықтау кезеңі-студенттердің креативтілік құзыреттілік деңгейінің бастапқы диагностикасы. 2.Қалыптастырушы кезең-"Интегративті арт-терапия" арнайы курсы енгізу (4 апта, 12 сағат практикалық сабақтар). Сабақ барысында изотерапия, құм терапиясы, балшықпен жұмыс және кинотерапия қолданылды. 3. Бақылау кезеңі - қайта диагностикалау.

Бастапқы кезеңде эксперименттік және бақылау топтарының студенттері арасында креативті құзыреттілік көрсеткіштерінде (орта деңгей) айтарлықтай айырмашылық байқалмады. Арнайы курстан өткеннен кейін эксперименттік топта шығармашылық ойлаудың икемділігі, қиял және өзін-өзі көрсету қабілеті айтарлықтай жақсарды. Мысалы, Туника сынағы бойынша жоғары балл жинаған студенттердің үлесі 20% - дан 46% - ға дейін өсті, ал бақылау тобында айтарлықтай өзгерістер байқалмады. Студенттердің пікірінше, ең тиімді әдістер құм терапиясы және кинотерапия деп аталды (70% - дан астам).

Осылайша, "Интегративті арт-терапия" арнайы курсы студенттерге арт-терапия әдістерін меңгеруге ғана емес, сонымен қатар креативтілік, рефлексия және инновациялық ойлауға байланысты кәсіби маңызды құзыреттерді қалыптастыруға мүмкіндік беретін әдіснамалық негізделген білім беру бағдарламасы ретінде әрекет етеді.

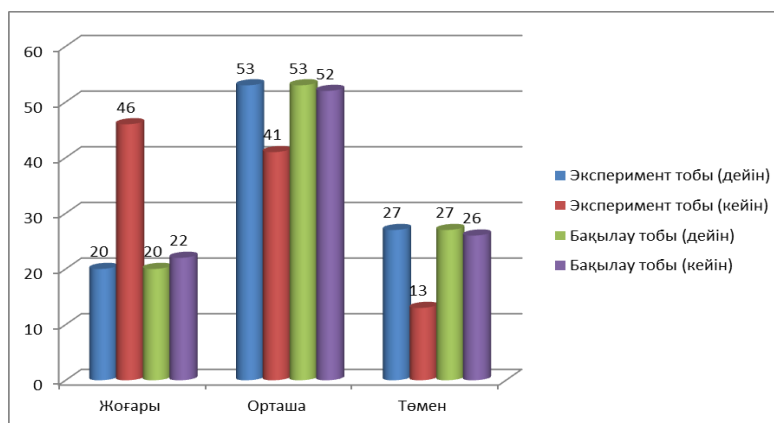
Нәтижелер мен талқылау. Ұсынылған эксперимент интегративті арт-терапияның әзірленген үлгісін сынауға бағытталған пилоттық зерттеу екенін атап өткен жөн. Алынған нәтижелер тек креативті құзыреттілік дамуының бастапқы динамикасын көрсетеді және докторлық диссертацияның үшінші тарауында ұсынылған негізгі эмпирикалық зерттеуде нақтыланады.

Бастапқы диагностика екі топтағы студенттердің көпшілігі креативті құзыреттіліктің орташа деңгейінде екенін көрсетті. "Интегративті арт-терапия" арнайы курсы жүзеге асырғаннан кейін эксперименттік топ студенттерінде оң динамика анықталды, ал бақылау тобында айтарлықтай өзгерістер болған жоқ.(кесте 4)

Кесте 4. Студенттердің креативті құзыреттілік деңгейінің динамикасы (%)

Креативті құзыреттілік деңгейі	Эксперимент тобы (дейін)	Эксперимент тобы (кейін)	Бақылау тобы (дейін)	Бақылау тобы (кейін)
Жоғары	20	46	20	22
Орташа	53	41	53	52
Төмен	27	13	27	26

Бұл кестелер эксперименттік топтағы креативті құзыреттілік деңгейі жоғары студенттердің үлесі екі еседен астамға (20% - дан 46% - ға дейін), ал деңгейі төмен студенттердің үлесі 27% - дан 13% - ға дейін төмендегенін көрсетеді. Бақылау тобында мұндай өзгерістер байқалмады. (сурет 4)

Сурет 4. Студенттердің креативті құзыреттілігінің динамикасы

Нәтижелер болашақ психологтардың креативті құзыреттілігін дамытуда интегративті арт-терапияны қолданудың тиімділігін растайды. Нәтижелер Э.П.Торранстың [20], С.Малчиодидің [11] және студенттердің креативті әлеуетін ашудағы арт-терапевтік әдістердің әлеуетін көрсететін басқа зерттеушілердің тұжырымдарына сәйкес келеді.

Зерттеу нәтижелері студенттердің креативті құзыреттілігін дамытуда интегративті арт-терапия әдістерінің тиімділігін көрсетті. Студенттердің шығармашылық белсенділігі, рефлексивті ойлауы және топтық қарым-қатынастағы икемділігі артқаны байқалды. Бұл мәліметтер отандық зерттеушілердің тұжырымдарымен үндеседі [1]; [2]; [3].

Алынған нәтижелер құзыреттілікке негізделген білім беру парадигмасымен [4] және арт-терапияның тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамытудағы рөлі туралы заманауи еңбектермен [6]; [7] сәйкес келеді.

Сонымен бірге, біздің эксперименттік мәліметтер халықаралық зерттеулерде алынған тұжырымдарды қуаттайды. Мәселен, Торранс Э.П (2000) [20] креативтілікті дамыту оқыту үдерісінің басты факторы екенін дәлелдесе, Malchiodi С. (2007) [11] арт-терапияның студенттердің тұлғалық және кәсіби дамуына ықпалын көрсеткен.

Заманауи зерттеулердің әдіснамалық талдауы болашақ психологтардың креативті құзыреттілігін қалыптастыру кәсіби дайындықтың ерекшелігін де, жеке тұлғаны дамытудың психологиялық-педагогикалық тетіктерін де ескеретін кешенді тәсіл жағдайында ғана мүмкін болатындығын көрсетті.

Әдебиеттер мен практикалық тәсілдерді талдау нәтижелері келесі негізгі психологиялық-педагогикалық жағдайларды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

1. Арт-терапия әдістерін білім беру процесіне біріктіру. Дәстүрлі педагогикалық технологиялар мен арт-терапевтік тәжірибелердің үйлесімі (құм терапиясы, изотерапия, сазбалшық терапия, кинотерапия) креативтілікті дамытудың тұтастығы мен өзгергіштігін қамтамасыз етеді.

2. Студенттердің рефлексиялық белсенділігін ынталандыру. Арт-терапевтік сипаттағы тапсырмалар мен жаттығуларды қосу студенттердің өздерінің креативті ресурстарын түсінуіне және креативті өзін-өзі көрсетуге тұрақты мотивацияны қалыптастыруға ықпал етеді.

3. Креативті ізденіске қолайлы білім беру ортасын құру. Психологиялық қауіпсіздік, сенім және таңдау еркіндігі ахуалы арт-терапевтік әдістердің тиімділігін арттырады және эмоционалды-бейнелі ойлаудың дамуын қамтамасыз етеді.

4. "Интегративті арт-терапия" арнайы курсы студенттерге арт-терапияның әртүрлі әдістерін меңгеруге және оларды болашақ психологиялық практикада қолдануға мүмкіндік беретін кәсіби даярлықтың тұтас модулі ретінде енгізу.

Арт-терапия әдістерін салыстырмалы талдау көрсеткендей:

- құм терапиясы ассоциативті ойлау мен символизмнің дамуына ықпал етеді;
- изотерапия креативтіліктің эмоционалды-бейнелі компонентін ашады;
- сазбалшық терапиясы денеге бағытталған тәжірибелер үшін маңызды тактильді-сенсорлық тәжірибені қалыптастырады;
- кинотерапия әлеуметтік-мәдени бейнелерді сыни тұрғыдан қабылдау және түсіндіру қабілетін күшейтеді.

Осылайша, жүргізілген әдіснамалық талдау креативті құзыреттіліктің когнитивті, эмоционалды және жеке компоненттерінің үйлесімді дамуын қамтамасыз ететін арт-терапиялық әдістерді қолдануға интегративті тәсілді қолдану қажеттілігін растады. Бұл тұжырымдар модель құруға және арнайы курсты әзірлеуге негіз болды, бұл зерттеуге практикалық бағыт береді.

Қорытынды. Зерттеу болашақ психологтардың креативті құзыреттілігін қалыптастыру процесінде интегративті арт-терапияны қолданудың психологиялық-педагогикалық шарттарын анықтауға және негіздеуге мүмкіндік берді. Ғылыми-әдіснамалық талдау креативті құзыреттілік – когнитивті, эмоционалды-бейнелі және іс-әрекеттік компоненттерді қамтитын интегративті тұлғалық сапа екенін көрсетті. Оның дамуы арнайы ұйымдастырылған білім беру процесінде жүзеге асуы мүмкін.

Жұмыста қарастырылған арт-терапия әдістері – құм терапиясы, изотерапия, сазбалшық терапиясы және кинотерапия – студенттердің шығармашылық әлеуетін дамытуға және креативтіліктің әртүрлі қырларын жетілдіруге мүмкіндік беретін құралдар болып табылады. Олардың салыстырмалы талдауы құм терапиясының символдық ойлау мен метафоралық рефлексияны дамытатынын; изотерапияның эмоционалды қиялды ашатынын; саз терапиясының сенсомоторлы және денеге бағытталған дағдыларды жетілдіретінін; кинотерапияның мәдени және әлеуметтік бейнелерді сыни тұрғыдан түсіндіру қабілетін қалыптастыратынын көрсетті.

Эмпирикалық бөлімде жүргізілген пилоттық зерттеу ұсынылған модельдің тиімділігін растады: эксперименттік топ студенттерінде жоғары деңгейдегі креативті құзыреттіліктің үлесі 20 %-дан 46 %-ға артты, ал төмен деңгей 27 %-дан 13 %-ға төмендеді. Бақылау тобында айтарлықтай өзгерістер байқалмады. Бұл интегративті арт-терапия әдістерінің креативті ойлауды, қиялды, сыни рефлексияны және эмоционалды экспрессивтілікті дамытуға ықпал ететінін дәлелдейді.

Зерттеудің нәтижелері қазақстандық және ресейлік ғалымдардың еңбектерімен [1]; [2]; [6], сондай-ақ халықаралық зерттеулермен [11]; [20] сәйкес келеді. Бұл деректер Э.П.Торранс, С. Malchiodi, А.И.Копытин, Л.Д.Лебедева және басқа авторлардың тұжырымдарын растайды.

Жалпы алғанда, ұсынылған интегративті модель және арнайы курс болашақ психологтардың кәсіби даярлығын арттыратын, олардың креативті, инновациялық және рефлексиялық қызметке дайындығын қамтамасыз ететін ғылыми-тәжірибелік тиімді құрал ретінде қарастырылуы мүмкін.

Зерттеудің ғылыми маңыздылығы – арт-терапия арқылы креативті құзыреттілікті дамыту жағдайларын жүйелеу және нақтылау, ал практикалық маңыздылығы – алынған нәтижелерді жоғары мектептің білім беру бағдарламаларында, оқу-әдістемелік материалдарда және арнайы курстарда қолдану мүмкіндігінде.

Перспективалар болашақта кеңейтілген іріктемемен толыққанды эксперимент жүргізуді, креативті құзыреттілікті бағалауға арналған диагностикалық құралдар әзірлеуді және педагогикалық-психологиялық білім беру бағдарламаларында арт-терапиялық әдістерді қолдану аясын кеңейтуді қамтиды.

Бұл мақалада эксперименттік бөлім болашақ психологтарды дайындауда интегративті арт-терапияны қолданудың орындылығын растайтын пилоттық зерттеу түрінде ұсынылған. Студенттердің кеңейтілген үлгісін қамтитын және деректерді статистикалық өңдеуді қамтитын негізгі эксперименттің егжей-тегжейлі нәтижелері диссертациялық зерттеудің үшінші тарауында ұсынылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жолдасбеков А.А., Искалиева А.Т., Жолдасбекова Б.А. Студенттердің креативтілігін дамыту мәселесін теориялық талдау // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2024. – №2 (132). – Б. 194–203. DOI: 10.47526/2024-2/2664-0686.54.
2. Гревцева Г.Я. Педагогические условия формирования креативности студентов // Вестник ЮУрГУ. Серия «Образование. Педагогические науки». – 2022. – Т.14, №3. – С.15–25. DOI: 10.14529/ped220302.
3. Карпова Н.Л., Кисельникова Н.В., Попова Т.А. Исследования в помогающих профессиях: продолжение традиций // Теоретическая и экспериментальная психология. – 2022. – Т.15, №3. – С.211–224.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. – М.: Высшая школа, 2003. – 48 с.
5. Роджерс К.Р. Становление личности: взгляд на психотерапию. – М.: Прогресс, 1994. – 480 с.
6. Копытин А.И. Арт-терапия: теория и практика. 2-е изд. – СПб.: Лань, 2023. – 244 с.
7. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. – СПб.: Речь, 2003. – 256 с.
8. Киселева М.В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. – СПб. Речь, 2007. – 336 с.
9. Козлов В.В., Пермина С.В. Основы интегративной арт-терапии: теория и практика. – М.: ИП Петросян, 2022. – 346 с.
10. Козлов В.В., Новиков В.В. Интегративный подход в психологической практике // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – №1. – С. 226–231.
11. Malchiodi C. *The Art Therapy Sourcebook*. – New York: McGraw-Hill, 2007. – 384 p.
12. Rubin J.A. *Child Art Therapy*. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1984. – 347 p.
13. Kalf D.M. *Sandplay: A Psychotherapeutic Approach to the Psyche*. – Cloverdale, CA: Temenos Press, 2003. – 144 p.
14. Jung C.G. *Man and His Symbols*. – London: Aldus Books, 1991. – 320 p.
15. Выготский Л.С. *Воображение и творчество в детском возрасте*. – М.: Педагогика, 2005. – 96 с.
16. Леонтьев А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность*. – М.: Смысл, 1977. – 304 с.
17. Беспалько В.П. *Слагаемые педагогической технологии*. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
18. Лернер И.Я. *Дидактические основы методов обучения*. – М.: Педагогика, 2002. – 186 с.
19. Guilford J.P. *The Nature of Human Intelligence*. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 412 p.
20. Torrance E.P. *Creativity: A Factor in Education and Learning*. – London: Routledge, 2000. – 192 p.
21. Туник Е.Е. *Диагностика креативности: учебно-методическое пособие*. – СПб.: Речь, 2003. – 128 с.
22. Зинченко В.П. *Сознание и творческая активность личности*. – М.: Академический проект, 2006. – 240 с.

References:

1. Zholdasbekov A.A., Iskalieva A.T., Zholdasbekova B.A. Studentmin creativtiligin damyту maselesin teoryalyk taldau // Yasauи universitetin khabarshysy. – 2024. – №2 (132). – B. 194-203. DOI: 10.47526/2024-2/2664-0686.54.
2. Grevtseva G.Ya. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya kreativnosti studentov // Vestnik YuUrGU. Seriya «Obrazovanie. Pedagogicheskie nauki». – 2022. – T.14, №3. – S.15–25. DOI: 10.14529/ped220302.
3. Karpova N.L., Kiselnikova N.V., Popova T.A. Issledovaniya v pomogayushih professiyah: prodoljenie traditsii // Teoreticheskaya i eksperimentalnaya psihologiya. – 2022. – T.15, №3. – S.211–224.
4. Zimnyaya I.A. Klyucheveye kompetentsii -novaya paradigma rezultata obrazovaniya. -M.: Vysshaya shkola, 2003.-48 s.
5. Rodjers K.R. Stanovlenie lichnosti: vzglyad na psihoterapiyu. – M.: Progress, 1994. – 480 s.
6. Kopytin A.I. Art-terapiya: teoriya i praktika. 2-e izd. – SPb.: Lan, 2023. – 244 s.
7. Lebedeva L.D. Praktika art-terapii: podhody, diagnostika, sistema zanyatii. – SPb.: Rech, 2003. – 256 s.
8. Kiseleva M.V. Art-terapiya v prakticheskoi psihologii i sotsialnoi rabote. – SPb.: Rech, 2007. – 336 s.
9. Kozlov V.V., Permina S.V. Osnovy integrativnoi art-terapii: teoriya i praktika. – M.: IP Petrosyan, 2022. – 346 s.
10. Kozlov V.V., Novikov V.V. Integrativnyi podhod v psihologicheskoi praktike // Yaroslavskii pedagogicheskii vestnik. – 2012. – №1. – S. 226–231.
11. Malchiodi C. *The Art Therapy Sourcebook*. – New York: McGraw-Hill, 2007. – 384 p.
12. Rubin J.A. *Child Art Therapy*. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1984. – 347 p.
13. Kalf D.M. *Sandplay: A Psychotherapeutic Approach to the Psyche*. – Cloverdale, CA: Temenos Press, 2003. – 144 p.

14. Jung C.G. *Man and His Symbols*. – London: Aldus Books, 1991. – 320 p.
15. Vygotskii L.S. *Voobrajenie i tvorcestvo v detskom vozraste*. – M.: Pedagogika, 2005. – 96 s.
16. Leontev A.N. *Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost*. – M.: Smysl, 1977. – 304 s.
17. Bepalko V.P. *Slagaemye pedagogicheskoi tehnologii*. – M.: Pedagogika, 1989. – 192 s.
18. Lerner I.Ya. *Didakticheskie osnovy metodov obucheniya*. – M.: Pedagogika, 2002. – 186 s.
19. Guilford J.P. *The Nature of Human Intelligence*. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 412 p.
20. Torrance E.P. *Creativity: A Factor in Education and Learning*. – London: Routledge, 2000. 192 p.
21. Tunik E.E. *Diagnostika kreativnosti: uchebno-metodicheskoe posobie*. – SPb.: Rech, 2003. – 128 s.
22. Zinchenko V.P. *Soznanie i tvorcheskaya aktivnost lichnosti*. – M.: Akademicheskii proekt, 2006. – 240s.

ГТАХР 14.35.01

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2025.88.4.014>

С.Ш.Изтлеуова,^{1*} Г.Р.Бахтиярова¹

¹Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КОММУНИКАТИВТІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СИМУЛЯТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ РӨЛІ

Аңдатпа

Мақалада болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің маңызды құрамдас бөлігі – коммуникативтік мәдениетті қалыптастырудағы симулятивтік технологиялардың рөлі талқыланады. Зерттеудің мақсаты еліміздегі және шет елдердегі зерттеулерге сүйене отырып, болашақ педагогтардың коммуникативтік мәдениетін қалыптастырудағы симулятивтік технологиялардың мүмкіндіктерін талдау болып табылады. Мәселенің теориялық мәнін ашу үшін мазмұндық талдау, сыни тұрғыдан салыстыру, жүйелеу, тұжырымдау әдістері қолданылады.

Зерттеу барысында коммуникативтік мәдениет ұғымының мәні айқындалып, түрлі зерттеушілер тарапынан берілген көзқарастар сараланады және аталған сапаның бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметіндегі рөлі анықталады. Қазіргі педагогикадағы болашақ мұғалімдердің коммуникативтік мәдениетін қалыптастырудағы негізгі қиындықтар мен кедергілер (теория мен практиканың алшақтығы, цифрлық коммуникацияның басымдығы, тұлғалық ерекшеліктер және элеуметтік-мәдени факторлар) талданып, оларды алдын алудың бірден-бір жолы ретінде тәжірибеге бағдарланған симулятивтік технологиялар ұсынылады. Шолу негізінде жоғары оқу орындарындағы педагогикалық үдеріс барысында симулятивтік технологияларды қолданудың болашақ педагогтардың кәсіби даярлығына ықпалы анықталып, білім алушылардың коммуникативтік мәдениетін қалыптастыру үшін қолданылатын рөлдік ойындар, кейс-стади, виртуалды сыныптар сияқты практикалық әдістері мен олардың мүмкіндіктері атап өтіледі. Зерттеу нәтижелері коммуникативтік мәдениетті қалыптастырудағы симулятивтік технологиялардың теория мен тәжірибені байланыстыратын тиімділігін көрсетеді.

Түйін сөздер: коммуникативтік мәдениет, педагогикалық технологиялар, симулятивтік технологиялар, бастауыш сынып мұғалімі, болашақ мамандарды даярлау, тәжірибеге бағдарланған оқыту.

Изтлеуова С.Ш.,^{1*} Бахтиярова Г.Р.¹

¹Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г.Актобе, Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ СИМУЛЯЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В статье рассматривается роль симуляционных технологий в формировании коммуникативной культуры – одного из важнейших составляющих профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов. Цель исследования заключается в анализе возможностей симуляционных технологий в развитии коммуникативной культуры будущих педагогов на основе отечественных и зарубежных научных исследований. Для раскрытия теоретического аспекта проблемы использованы методы содержательного анализа, критического сопоставления, систематизации и обобщения.